

child's developmental opportunities and to mastering the skills of psychological and pedagogical work with the child.

The inclusive resource centres, being formed in Ukraine now, can become centres for the introduction of psychological support for parents.

Key words: *parents raising children with developmental disabilities, psychological protection, hyperprotection, psychological support, psychological diagnosis, psychological correction, psychological and pedagogical competence*

Відомості про автора:

Ілляшенко Тамара Дмитрівна, кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник, Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи НАПН України, Київ

Жук Тамара Василівна, кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник, Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи НАПН України, Київ

Iliashenko, Tamara Dmytrivna, Ph.D. in Psychology, Senior Researcher, leading researcher of the Ukrainian Scientific and Methodological Center for Practical Psychology and Social Work, the National Academy of Educational Sciences of Ukraine.

Zhuk, Tamara Vasylivna, PhD in Psychological Sciences, Leading Researcher, Ukrainian Scientific and Methodological Centre for Practical Psychology and Social Work, the National Academy of Educational Sciences, Ukraine.

E-mail: tamara.dmitryevna@gmail.com

УДК 37. 015. 32 (049)

Максим О.В.

СПЕЦИФІКА ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ПІДЛІТКІВ З ДЕВІАНТНОЮ ПОВЕДІНКОЮ

Максим О.В. Специфіка ціннісних орієнтацій підлітків з девіантною поведінкою. *Стаття присвячена висвітленню результатів дослідження специфіки ціннісних орієнтацій підлітків з девіантною поведінкою. У статті розглянуто компоненти*

ціннісно-сислової сфери особистості підлітка. Подано аналіз «цінностей» та їх груп. Виявлено психологічну базу цінностей та ціннісних орієнтацій – це стійке коло інтересів підлітка. Визначено систему значимих цінностей. Девіантні підлітки характеризуються конфліктним співвідношенням цінностей в ієрархії цінностей, недиференційованою тимчасовою перспективою, орієнтацією на минуле, негативним емоційним ставленням до справжнього, не значущим ціннісним ставленням і не здатністю контролювати обставини власного життя в сьогодні.

Для особистості цілі й мотиви його діяльності лежать переважно в області змін об'єктивного світу. Однак девіантні підлітки зосереджують увагу на суб'єктивних емоційних переживаннях, які супроводжують предметну діяльність і її результати. Девіантні підлітки досягають бажаних емоційних переживань за допомогою ілюзорно-компенсаторної діяльності. Провідні мотиви поведінки поступово втрачають свої функції. Низькі показники смисложиттєвих орієнтацій свідчить про загальний низький рівень свідомості життя у підлітків з девіантною поведінкою.

Ключові слова: цінності, ціннісні орієнтації, підлітковий вік, ціннісно-сислова сфера, особистісні цінності, ціннісні ідеали, самовизначення.

Актуальність. У світі не існує такого суспільства, в якому б всі його члени дотримувались загальноприйнятих нормативних вимог. Не становить виключення й Україна, в якій продовжують відбуватися соціально-економічні, політичні, соціально-культурні трансформаційні процеси, що охопили усі сфери життєдіяльності людини. Зміни проникли у свідомість кожної людини, у її побут та повсякденне життя, впливаючи при цьому на систему ціннісних орієнтацій особистості. Соціальна дезорганізація є невід'ємною частиною процесу соціальних змін. Молодь є чутливим індикатором соціальних зрушень. Вона гостро реагує на економічну нестабільність, крах ідеалів, девальвацію цінностей.

Як і будь-яке соціальне явище, девіантна поведінка молоді не може бути пояснена «сама з себе», а лише з позиції соціального цілого – суспільства, вихідним елементом якого є особистість з її системою ціннісних орієнтацій, в якій закріплюється її життєвий досвід, сукупність прагнень та переживань; саме система ціннісних орієнтацій особистості виражає неповторність, своєрідність та унікальність поведінки кожного з нас.

Незважаючи на досить значний об'єм наукових досліджень, присвячених аналізу проблем соціальної норми та відхилень від неї, девіантності як соціального феномену, особливостей співіснування норм різних субкультур, форм девіантної поведінки тощо, останнє десятиріччя не дало узагальнених праць, де б у психологічному ракурсі прослідковувалась динаміка, відокремлювались провідні тенденції, за якими можна було б визначити головні чинники, які впливатимуть на девіантну поведінку підлітків. Не відкидаючи значення праць, що були видані раніше, які залишаються достатньо значимими в науковому та методологічному аспектах, необхідно підкреслити, що умови, в яких формуються ціннісні орієнтації, і саме підлітки стали сьогодні іншими. Змінились економічні, політичні, ідеологічні показники соціального середовища. Все це потребує нових досліджень і нових узагальнень. Потребою вивчення детермінаційних ресурсів ціннісних орієнтацій особистості у формуванні девіантної поведінки підлітків в сучасних соціальних умовах і обумовлене наукове завдання даного дослідження, яке полягає у психологічному аналізі ціннісних орієнтацій особистості як детермінант девіантної поведінки підлітків.

Метою статті є вивчення специфіки ціннісних орієнтацій

девіантних підлітків.

Постановка проблеми. Ціннісні орієнтації є найважливішим компонентом структури особистості. Оскільки саме в них акумулюється весь життєвий досвід, накопичений особистістю в ході її індивідуального розвитку. Функції ціннісних орієнтацій полягають в тому, що, з одного боку, вони забезпечують, цілісність особистості, пов'язуючи когнітивну і мотиваційну сфери, а, з іншого боку, здійснюють психічну регуляцію поведінки суб'єкта в соціальному середовищі. Вершиною системи ціннісних орієнтацій є цінності, які пов'язані з життєвими цілями особистості, вони тісно переплітаються та взаємодоповнюють один одного. Ми погоджуємося із думкою М. Кагана, що цілі характеризують процес діяльності - формально, а цінності - змістовно, тобто, людина ставить перед собою цілі в залежності від своїх цінностей. Функція цінностей, на думку Н.Ф. Наумової, полягає у створенні для людини упорядкованої, осмисленої та особистісно значущої картини світу, а також спрямування та регулювання її діяльності [4]. Проте «корисними» тут можуть роботи лише істинні цінності – справжні, загальнолюдські, моральні установки, підтверджені з плином часу, на відміну від уявних, які не спираються на об'єктивний досвід, що руйнівні впливають на особистість. Система ціннісних орієнтацій формується тільки на вищому рівні розвитку особистості, регулює її поведінку і діяльність у найбільш значущих ситуаціях соціальної активності, в яких виявляється її ставлення до цілей життєдіяльності і засобів задоволення обраних цілей (Павліченко А.).

Людині необхідна система смислових життєвих орієнтирів - ціннісних орієнтацій (ЦО). Світ оточуючих його речей, явищ і

людей наповнений смислами, і збіг його власної картини світу з уявленнями оточуючих є для нього критерієм істини. Навіть якщо картина світу не відповідає дійсності, вона все одно виконує орієнтовну функцію. Виходячи з певної ієрархії цінностей, людина планує своє майбутнє, намічає цілі і розміщує їх на тимчасовій осі. Орієнтуючись в широкому спектрі соціальних цінностей, індивід вибирає ті з них, які найбільш тісно пов'язуються з його домінуючими потребами. Предмети цих потреб, будучи усвідомленими особистістю, стають її провідними життєвими цінностями [3; 11]. Ціннісні орієнтації не мають тієї визначеності, яка властива цілям і планам. Завдяки цьому вони виконують більш гнучку регулятивну функцію. Якщо життєві цілі і плани не реалізуються, наявність ціннісних орієнтацій забезпечує стійкість особистості в момент «Кризи нереалізованості» [3]. Якщо ж цілі досягнуті, ціннісні орієнтації стимулюють до постановки нових цілей.

Система цінностей має структуру, подібну до піраміди, вершина якої - цінності, що містять ідеали і життєві цілі особистості; система цінностей не є впорядкованою та сталою структурою, вона має власний розвиток та динаміку розвитку, відображає як головні, суттєві, стрижневі зміни взаємозалежності особистості зі світом, так і зміну поточних, швидкоплинних, певною мірою випадкових життєвих ситуацій. Ґрунтуючись на концепції А. Н. Леонтьєва, В. Ф. Сержантов робить висновок, що усіяка цінність характеризується двома властивостями - значенням і особистісним змістом.

Проблема формування і динаміки ціннісних та смисложиттєвих орієнтацій особистості розглядається в дослідженнях в контексті загальних закономірностей психічного

розвитку, в безпосередньому зв'язку з особливостями вікового розвитку на різних його стадіях. Дослідники розуміли формування ціннісних орієнтацій особистості як результат взаємодії розвиваються розумових структур з поступово розширюється соціальним досвідом (Ж. Піаже); як перехід від інтерпсихичного (соціального) до інтрапсихичного індивідуального способу життя людини (як результат інтеріоризації, є механізмом соціалізації (Л.С.Виготський, А.Н. Леонтьєв, Б.Г. Ананьєв, А.Г. Асмолов, Д.А. Леонтьєв). Від ціннісно-смыслових орієнтацій особистості залежать смисл і напрямок діяльності людини, її поведінка і вчинки. С.Л. Рубінштейн писав: «Значення предметів і явищ та їх «смысл» для людини є тим, що детермінує поведінку», [5, с. 79]. Цінності, що визначають життєві цілі людини, виражають найважливіше для неї, наділене особистісним смыслом. Смыслові уявлення в організації системи ціннісних орієнтацій, на думку К.О. Абульханової-Славської та А.В. Брушлінського, виконують такі функції: прийняття (або заперечення) та реалізація певних цінностей; посилення (або зниження) їхньої значущості; утримання (або втрата) цих цінностей у часі [12, с. 232].

Динаміка ціннісних та смысловиттєвих орієнтацій особистості розглядається в дослідженнях в контексті загальних закономірностей психічного розвитку, в безпосередньому зв'язку з особливостями вікового розвитку на різних його стадіях. О.М. Леонтьєв поняття «особистісний смысл» пов'язує зі сферою життєдіяльності суб'єкта, та його цінностями [3]. Він вказує на зумовленість смыслів мотивами, що надають свідомому відображенню суб'єктивної забарвленості, яка виражає значення, відображуваного для самого суб'єкта, його

особистісний смисл [3]. За визначенням О.М. Леонтьєва, «особистісний смисл є оцінкою життєвого значення для суб'єкта об'єктивних обставин і його дій за цих обставин» [с. 150].

На думку В.Ф. Сержантова, цінності у відношенні до індивідуальній свідомості знаходяться в двоякому відношенні: вони відображені в ньому як значення, що мають для індивіда певний сенс [8]. Система ціннісних орієнтацій виступає основою для інтеграції особистості у значиму групу. Даний аспект тісно формує та прогнозує головні рівні особистості – когнітивний, емоційний та поведінковий, більш того, система цінностей формує напрямок особистості та її орієнтації у суспільстві. Саме у підлітковому віці починає формуватися стійке коло інтересів, яке стає основою ціннісних орієнтацій підлітків. Відбувається перехід інтересів від приватного та конкретного на абстрактне і загальне, спостерігається зростання інтересу до питання власної картини світу, моральних, етичних та релігійних принципів. Розвивається інтерес до власних внутрішніх переживань та переживань інших людей.

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження. З метою визначення ціннісних орієнтацій у підлітків з девіантною поведінкою було проведено емпіричне дослідження з використанням методик: «Ціннісні орієнтації» М.Рокіч (термінальні та інструментальні цінності); ціннісний опитувальник Ш.Шварца (нормативні ідеали та індивідуальні пріоритети, ціннісні шкали); та «Рівень співвідношення цінності і доступності у різних життєвих сферах» О.Б. Фанталова (співвідношення «цінності» (Ц) і «доступності» (Д) в різних життєвих сферах); тест смисложиттєвих орієнтацій (СЖО) в адаптації Д.А. Леонтьєва. Робота виконана на базі

Таращанського ліцею «Ерудит», державної установи «Київський слідчий ізолятор» Міністерства юстиції України

1. Тест смисложиттєвих орієнтацій (СЖО) в адаптації Д.А. Леонтьєва. Методика являє собою набір з 20 шкал, що представляють собою твердження з роздвоюється закінченням: два протилежні варіанти закінчення задають полюса оціночної шкали, між якими можливі сім градацій переваги. Випробуваному пропонувалося вибрати найбільш підходящу з семи градацій. Обробка результатів зводилася до підсумовування числових значень для всіх 20 шкал і перекладу сумарного балу в стандартні значення. Шкали опитувальника об'єднані в 6 факторів: 1) мета в житті, 2) насиченість життя, 3) задоволеність самореалізацією (співвідносяться з метою - майбутнім, процесом - справжнім і результатом - минулим); 4) внутрішній локус, 5) зовнішній локус контролю, 6) осмисленість життя.

2. Методика О.Б. Фанталової «Рівень співвідношення «цінності» і «доступності» в різних життєвих сферах», яку ми взяли за основу виокремлення типів смислотвірних систем. Використовуємо її у двох аспектах: по-перше, для виявлення наявності або відсутності внутрішнього конфлікту в системі цінностей підлітків; по-друге, для виокремлення з опорою на кореляційний аналіз груп підлітків з різними взаємозв'язками важливості цінності та її доступності. Для будь-якої життєво важливої сфери виділяється декілька типових варіантів такого взаємозв'язку, а саме: цінність і доступність повністю збігаються; цінність і доступність значною мірою збігаються; цінність і доступність значною мірою розходяться, і така розбіжність має два варіанти: цінність перевищує доступність

(Ц>Д), доступність перевищує цінність (Д>Ц); цінність і доступність повністю розходяться. Таким чином, основною психометричною характеристикою методики є показник «цінність – доступність», що відображає ступінь неузгодження, дезінтеграції у ціннісно-смысловій сфері. Остання свідчить про міру незадоволеності поточною життєвою ситуацією, внутрішню конфліктність, блокаду основних потреб, з одного боку, а також, про рівень самореалізації, внутрішньої ідентичності, інтегрованості, гармонії – з іншого. Процеси, які можуть відбуватися під час домінування важливості цінності над її доступністю і навпаки, позначені терміном неузгодженість цінностей (Н.Р. Саліхова), що постає як інтегративна властивість, яка поєднує у собі смислотвірну (Р.Х. Шакуров) та фруструвальну (О.Б. Фанталова) функції. Процес неузгодження кількісно виражається у вигляді оберненого (r-) кореляційного зв'язку, а узгодження – прямого (r+) кореляційного зв'язку. Завдяки різним варіантам поєднання кореляційних взаємозв'язків, отриманих на основі використання коефіцієнту лінійної кореляції Пірсона, виокремлено типи смислотвірних систем (типи смислотворення) підлітків. Але для повноцінного змістового аналізу різних типів смислотвірних систем необхідна інформація, що відображає структурно-функціональні аспекти системи цінностей особистості. Для її отримання найкраще підходять такі методики, як «Ціннісні орієнтації» (М. Рокич) та «Опитувальник цінностей (SVS) Ш. Шварца». Уважаємо, що система ціннісних орієнтацій визначає змістовний аспект спрямованості особистості і є основою її ставлень до навколишнього світу, до інших людей, до себе, основою світогляду і ядром мотивації життєвої активності, основою

життєвої концепції і «філософії життя».

Для одержання надійних та валідних результатів експерименту нами були сформовані експериментальна (ЕГ n=17) та контрольна (КГn=19) групи віком 14-18 років

За результатами методики «Ціннісні орієнтації» М. Рокіч було виявлено середнє значення респондентів. Серед термінальних цінностей респондентами 1 групи пріоритет віддається: матеріальному забезпеченню (13,6); цікавій роботі (13,2); активній діяльності (12,4). Така цінність як щасливе сімейне життя у підлітків стоїть на останньому місці і становить 5,4 бала. У 2 групі на перші місця вийшли такі цінності як, пізнання (13,9) - можливість розширення своєї освіти, кругозору, загальної культури, інтелектуальний розвиток; розваги (11,8) - приємне, необтяжливе проведення часу; щасливе сімейне життя (11,7).

Дослідження ціннісної структури особистості на основі опитувальника М. Рокича дозволило виділити значущі відмінності між групою 1 і групою 2 практично за всіма ціннісним сферам представленим в методиці. Показники 1 групи статистично розрізняються за шкалами «Активна діяльне життя» (гр.1-12,4; гр.2-8,6), «матеріальне становище» (гр.1-13,6; гр.2-9,8), «Розвиток» (гр.1-7,9; гр.2-11,3), «Пізнання» (гр.1-9,2; гр.2-13,9), «Щасливе сімейне життя» (гр.1-5,4; гр.2-11,7). Неповнолітні правопорушники характеризуються як особи, мало зацікавлені в зміні свого життя, діють у відповідності зі сформованими стереотипами (пізнання), не виявляють прагнень до різноманітності в діяльності. Утилітаризм, виявляється в шкалі «Розвиток», позначається на ціннісному відношенні до власної індивідуальності, де неповнолітні не прагнуть зберегти своєрідність своєї особистості, схильні

піддаватися впливу масових тенденцій, не схильні відстоювати власні погляди і формувати свій стиль життя.

«Акуратність» (гр.1-2; гр.2-7,6), «Вихованість» (гр.1-4,3; гр.2-7,2), «Відповідальність» (гр.1-6, 7; гр.2-14), «Чесність» (гр.1-8,2; гр.2 -14,3). Серед інструментальних цінностей правопорушники виділили такі цінності, як «Високі запити» (12,4), «Незалежність» (11,7), «Відставання своєї думки» (12,8). Порівняння даних 1 групи і 2 групи за параметрами інструментальних цінностей за результатами методики Ш.Шварца «Ціннісний опитувальник» було виявлено середнє значення цінностей. На перше місце серед індивідуальних показників підлітки ставлять такі цінності, як: «свобода» (5,3), «цікаве життя» (5,0), «почуття спільності» (4,6). Останні місця зайняли такі цінності, як: «мир у всьому світі» (1,8); «Стабільність суспільства» (1,8). Статистично значимі відмінності індивідуальних показників серед 1 і 2 групи за методикою «Ціннісний опитувальник» Показники 1 групи істотно нижче 2 групи за показниками: «Свобода» (гр.1-5,3; гр.2-4,1), «Почуття спільності» (гр.1-4,6; гр.2-3,6). Це говорить про те, що більшу частину свого часу підлітки проводять поза домом, серед своїх знайомих і однолітків. Для підлітків з девіантною поведінкою важлива така цінність, як свобода.

Підлітку прийнятна незалежність, свобода в своїх діях. Серед соціальних показників підлітків з девіантною поведінкою віддали пріоритет таким цінностям, як: «Насолода» (5,3); «Впевненість в собі» (5,2). Статистично значимі відмінності соціальних показників серед 1 і 2 групи за методикою «Ціннісний опитувальник» Результати дослідження свідчать про те, що для підлітків з девіантною поведінкою не характерно прагнення планувати своє життя, менш виражено прагнення до

внутрішнього росту, самовдосконалення.

Підлітки з девіантною поведінкою сприймають своє життя як насичену зовнішніми подіями, що супроводжується відчуттям контролю над власним життям і небажанням планувати життя в зв'язку з зовнішніми обставинами.

У підлітків, схильних до девіантної поведінки відзначається висока значимість розваги, щастя інших, пізнання, творчості, сміливості у відстоюванні власної думки і чуйності, що пояснюється прагненням до компенсації заниженої самооцінки, що формується в несприятливому соціальному середовищі, які висловлюються в творчому пошуку самореалізації. Про це ж свідчить орієнтація на відстоювання особистісної позиції, завдяки якій, з одного боку, з'являється можливість самоствердитися і яка, з іншого боку, веде до порушення загальноприйнятих правил.

Після аналізу смисложиттєвих орієнтацій ми отримали результати: девіантніні підлітки мають у середньому більш низький рівень осмисленості життя, ніж адаптовані, за всіма шкалами тесту СЖО (див. табл.1). За двома з них – шкали “Результат” та “ЛК – життя” – відмінність між середніми не є значущою. За останніми трьома, а саме: “Цілі”, “Процес” та “ЛК – Я” відмінність є значущою на рівні $\alpha = 0,05$. Також є значущою відмінність між загальними показниками ОЖ ($\alpha = 0,05$).

Таблиця 1

Статистичні показники осмисленості життя за тестом СЖО

Шкали тесту	Група Д		Група Н		Рівень α
	\bar{X}_1	σ	\bar{X}_2	σ	
1. “Цілі в житті”	29,33	6,0	32,93	5,4	0,05

2. "Процес у житті"	30,13	5,6	33,67	5,0	0,05
3. "Результат у житті"	25,20	3,6	26,73	4,1	–
4. "Локус контролю – Я"	18,93	4,7	21,67	4,1	0,05
5. "Локус контролю – життя"	29,13	6,7	31,23	6,3	–
6. Загальний показник ОЖ	97,63	15,7	106,43	15,6	0,05

Аналіз смисложиттєвих орієнтацій на основі порівняння середньогрупових значень нормативних і девіантних підлітків показав статистично значущі за t-критерієм Стюдента відмінності за двома субшкалами («Цілі» і «Локус контролю - життя») смисложиттєвих орієнтацій і загальним показником свідомості життя ($p \leq 0,05$). Низькі показники смисложиттєвих орієнтацій свідчать про загальний низький рівень свідомості життя у підлітків з девіантною поведінкою, що свідчить про відсутність свідомості життя. Підлітки-девіанти живуть сьогоднішнім днем, сприймають своє життя як нецікаву, що не насичену подіями. Це відбивається на переконаннях девіантних підлітків в тому, що життя людини невіддільна свідомому контролю і тому безглуздо що-небудь планувати на майбутнє. Середні показники підлітків з нормативною поведінкою вище за всіма шкалами. Це вказує на їх достатню осмисленість життя.

Таблиця 2

Типи співвідношення цінностей в групах девіантних підлітків і групи норми

Цінність	Відсутність конфлікту %	Конфліктне співвідношення	
		Дефіци- тарний тип, %	Преси- щення, %

	Девіантні	норма	Девіантні	норма	Девіантні	норма
Здоров'я	36	62	34	26	30	13
Любов	36	62	35	23	29	15
Матеріально забезпечене життя	33	57	44	30	23	13
Вірні і віддані друзі	36	58	33	22	31	21
Сімейне життя	35	58	48	33	17	9
Свобода	37	57	42	20	22	23
Впевненість в собі	40	61	37	23	23	16

Важливою характеристикою системи ціннісних орієнтацій девіантних підлітків на відміну від їх однолітків групи норми є конфліктне співвідношення цінностей - 64 % і 41%, відповідно. Зворотній пропорція характеризує ситуацію відсутності конфлікту - 36% і 59% відповідно. Аналіз конфлікту цінності і доступності в системі ціннісних орієнтацій девіантних підлітків показав, що для останніх сімейне життя, впевненість в собі і свобода цінніші, ніж доступні (табл. 2). Це дозволяє нам говорити про ситуацію внутрішнього конфлікту.

Висновки. Таким чином, в результаті нашого дослідження ми можемо зробити наступні висновки. По-перше, девіантні підлітки характеризуються несформованою системою ЦО і наявністю конфліктної співвідношення цінностей в системі ЦО; у підлітків групи норми система ЦО сформована і характеризується неконфліктним співвідношенням цінностей. 1) девіантні підлітки: мають у середньому більш низький рівень осмисленості життя,

ніж групи норми, за всіма шкалами тесту СЖО; 2) у них переважає схильність осмислювати подієвий зміст світу в термінах конкретних фактів: дат, ситуацій, причин конкретних подій тощо (фактичні запитання); 3) загальна кількість спогадів за персонажами (показник соціального оточення) в групі девіантних значно нижча, ніж у групі норми.

Список використаних джерел:

1. Подкоритова Л.О. Поняття «антиципація», «передбачення», «прогнозування»: спільне й відмінне / Л.О. Подкоритова // Проблеми загальної та педагогічної психології : зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / за ред. С.Д. Максименка. – Т. X, част. 1 – К., 2008 – С. 352–358.
2. Соловійов О. В. Семіотика людського мозку: монографія / Соловійов О.В ; М–во освіти та науки України, Східноукраїнський нац. ун – т ім. Володимира Даля. - Луганськ: Східноукраїнський нац. ун – т ім. Володимира Даля, 2008. – 275 с.
3. Титаренко Т.М. Життєвий світ особистості: у межах і за межами буденності / Т.М. Титаренко. – К. : Либідь, 2003. – 376 с.
4. Ирина Млодик. Созидатели личных катастроф или как позволить себе счастье/ <https://www.irinamlodik.ru/blog>

Spysok vykorystanykh dzherel:

1. Podkorytova L.O. Poniattia «antytsypatsiia», «peredbachennia», «prohnozuvannia»: spilne y vidminne / L.O. Podkorytova // Problemy zahalnoi ta pedahohichnoi psykholohii : zb. nauk. pr. In-tu psykholohii im. H.S. Kostiuka APN Ukrainy / za red. S.D. Maksymenka. – Т. X, chast. 1 – К., 2008 – С. 352–358.
2. Solovjov O. V. Semioty`ka lyuds`kogo mozku: monografiya / Solovjov O.V ; M–vo osvity` ta nauky` Ukrayiny`, Sxidnoukrayinsbky`j nacz. un – t im. Volody`my`ra Dalya. - Lugans`k: Sxidnoukrayinsbky`j nacz. un – t im. Volody`my`ra Dalya, 2008. – 275 s.
3. Tytarenko T.M. Zhyttieviy svit osobystosti: u mezhakh i za mezhamy budennosti / T.M. Tytarenko. – К. : Lybid, 2003. – 376 s.
4. Y`ry`na Mlody`k. Sozy`dately` ly`chnykh katastrof y`ly` kak pozvoly`t`

sebe schast'e/ <https://www.irinamlodik.ru/blog>

Maksym, O.V. Specifics of value orientations of adolescents with deviant behaviour. *The article describes the results of the study on value orientations of adolescents with deviant behaviour. The article considers the components of adolescents' value-semantic sphere. "Values" and their groups are analysed. The article defines the system of significant values : safety, sociality, maturity, pleasure and value orientations: freedom, health, entertainment, active life, love, self-confidence (terminal values); independence, courage in one's opinion defending, sensitivity (instrumental values). Deviant adolescents are characterized by conflicting values in the hierarchy of values, undifferentiated time perspective, focus on the past, negative emotional attitudes to the present, insignificant value attitudes and inability to control the circumstances of their own lives in the present.*

Goals and motives of an individual's activities lie mainly in the field of changes in the objective world. However, deviant adolescents focus on the subjective emotional experiences that accompany the subject activity and its results. Deviant adolescents achieve the desired emotional experiences through illusory-compensatory activities. The leading behavioural motives lose their functions gradually. The low rates of meaning in life orientations indicate a general low level of consciousness of life characteristic for adolescents with deviant behaviour.

Key words: *values, value orientations, adolescence, value-semantic sphere, deviant behaviour, motives, life meaningful orientations.*

Відомості про автора:

Максим Ольга Василівна, науковий співробітник лабораторії психології соціально дезадаптованих неповнолітніх Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України, м. Київ, Україна

Maksym, Olha V., researcher, lab. of psychology of maladjusted adolescents, G.Kostiuk Institute of Psychology of the NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine

E-mail: maksiola@gmail.com